

нерідко складаються тільки з неповнолітніх, або з неповнолітніх і осіб у віці 18-20 років, які, як правило, раніше не відбували покарань у вигляді позбавлення волі. Такі особи знайомляться у місцях спільного навчання, роботи, проживання, вільного проведення часу. Намір здійснити перший злочин з'являється раптово, як правило, під впливом зовнішніх обставин. Надалі такі групи після одного-двох злочинів розпадаються, або трансформуються в більш стійкі й організовані групи. Важливо відмітити, що кількість корисливо-насильницьких злочинів, вчинених групою осіб, має значну питому вагу і тенденцію до її збільшення.

Підводячи підсумки слід зазначити, що вивчення особи неповнолітнього злочинця як структурно-змістовного елемента криміналістичної характеристики корисливо-насильницьких злочинів, має не тільки велике теоретичне значення, але й завжди застосовується в практичній діяльності під час досудового розслідування.

Список використаної літератури:

1. Криміналістика: підруч. / В.Ю. Шепітько, В.О. Коновалова, В.А. Журавель [та ін.] : за ред. В.Ю. Шепітька. — 5-те вид. переробл. та допов. — К. : Ін Юре, 2016. — 640 с.
2. Головкін Б.М. Ціннісно-нормативний аспект спрямованості особистості корисливого насильницького злочинця / Б.М. Головкін // Боротьба з організ. злочинністю і корупцією (теорія і практика) : наук.-практ. журн. — Вип. 21. — 2010. — С. 193.
3. Голина В.В. Криминологическая характеристика личности несовершеннолетнего корыстно-насильственного преступника в Украине : монография / В.В. Голина, М.О. Маршуба. — Харьков : Право, 2014. — 280 с.

ГРЕСЬ Ю. О.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
асистент кафедри криміналістики

«ТАКТИЧНЕ ПРАВИЛО» ТА «КРИМІНАЛІСТИЧНИЙ АЛГОРИТМ» ЯК КАТЕГОРІЇ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ТАКТИКИ

Вчені відзначають, що деякі прийоми, розроблені криміналістичною тактикою, в силу своєї раціональності, доцільності та оптимальності по відношенню до типових слідчих ситуацій, що складаються у процесі розслідування або проведення окремих слідчих дій, набрали характеру обов'язковості їх виконання. Дійсно, науці та практиці

слідчої діяльності давно відомі такі положення, які хоча й не закріплені процесуально, але постійно реалізуються слідчими у ході розслідування. Саме для їх позначення у криміналістичній тактиці використовується поняття *«тактичне правило»*.

В.С. Кузьмічов вважає, що правила покликані забезпечувати обов'язкове упорядковане виконання певної діяльності. На думку вченого, зміст правила складає «жорсткий» сформульований припис застосування криміналістичних прийомів і засобів, відступ від виконання яких істотно ускладнює вирішення завдань, або взагалі робить їх нездійсненними [1, с. 172]. Такі правила описують закономірності процесу пізнання при розслідуванні злочину, що дає можливість досягти мети розслідування. Однак в останні роки поняття тактичного правила перестає вживатися у розділі криміналістичної тактики серед переліку тактичних засобів.

Однією із причин цього може бути те, що вчені в більшій мірі пов'язують правила із застосуванням техніко-криміналістичних прийомів, пов'язаних зі здійсненням сигналітичної фотозйомки, зйомки на місці події, тощо. У цьому випадку поняття техніко-криміналістичного прийому поглинає поняття правила, що, на нашу думку, невірно. Окрім застосування техніко-криміналістичних прийомів для виявлення, фіксації, вилучення і подальшого дослідження слідів (у широкому розумінні даного поняття), які, справді, містять у собі більше положень технологічного характеру, аніж рекомендаційного, у процесі розслідування злочинів слідчі керуються деякими правилами, що носять тактичний характер. До таких тактичних правил можна віднести положення щодо висунення та необхідності одночасної перевірки всіх версій у спаві, застосування того чи іншого методу, а точніше сказати – алгоритму, – проведення огляду або обшуку, тощо. Тому, на нашу думку, тактичне правило, дійсно, необхідно розглядати як певні норми, що відображають процедурні, технологічні, просторово-часові системи відносин та дій, які спрямовані на пошук, виявлення, фіксацію, вилучення, дослідження і використання доказів [2, с. 23]. За своїм змістом тактичні правила завжди використовувалися у криміналістичній тактиці для позначення положень, що носять технологічний характер і відображають певний алгоритм дій слідчого та інших учасників розслідування.

Поряд з поняттям тактичного правила у криміналістичній тактиці часто вживається поняття *«криміналістичний алгоритм»*. Іноді вчені використовують ці поняття як тотожні та взаємозамінні терміни, що є не зовсім правильно. Перші дослідження питання алгоритмізації слідчої діяльності відбувалися в межах розділу криміналістичної методики, однак чим ближче вчені підходили до з'ясування сутності даного поняття, тим очевиднішим ставав його зв'язок з положеннями криміналістичної тактики.

Алгоритм — це певна послідовність дій, виконання яких призводить до досягнення поставленої мети [3, с. 115]. О.С. Шаталов криміналістичний алгоритм розглядає як формалізований вираз узагальненого досвіду вирішення типових завдань розслідування, що в багатьох випадках може застосовуватися без зміни [4, с. 149]. Хоча дане визначення характеризує алгоритм в межах розділу криміналістичної методики розслідування злочинів, проте воно відображає основні його властивості. Так, по-перше, алгоритм — це оптимальна сукупність послідовних дій, що завжди містить під собою теоретичне обґрунтування та практичну апробацію системи саме визначених дій. По-друге, для алгоритму як специфічного тактико-криміналістичного припису характерною є формалізований вигляд існування, що впливає із самого практичного призначення розробки криміналістичних алгоритмів. По-третє, метою розробки та застосування криміналістичних алгоритмів є вирішення типових завдань слідчої дії, адже застосування алгоритму як комплексу певних дій (тактичних прийомів) завжди є чітко визначеним та спрямованим. По-четверте, алгоритм є критеріально залежною формою діяльності слідчого, що означає залежність вибору застосування того чи іншого алгоритму дій слідчого за певної ситуації, що склалася під час проведення слідчої дії. І п'ятою властивістю, що характерна саме для криміналістичних алгоритмів, що реалізуються у ході проведення слідчих дій, є відносна «жорсткість» таких приписів, що пов'язано із людським фактором. Г.О. Зорін стверджує, що застосування алгоритмів у слідчій діяльності забезпечить зниження її ризикованості [5, с. 428-429].

На нашу думку, криміналістичний алгоритм як складова окремої слідчої дії представляє собою оптимальний, ситуаційно обумовлений спосіб реалізації тактичного прийому або їх системи на шляху вирішення типового завдання конкретної слідчої дії. Окрім того, можна зробити висновок, що поняття «тактичне правило» і «криміналістичний алгоритм» не є тотожними між собою, проте в криміналістичні алгоритми є однією із форм реалізації правил у криміналістичній тактиці.

Список використаної літератури:

1. Кузьмичев В.С. Теория и практика следственной деятельности: монография / В.С. Кузьмичев. — К.: НВТ «Правник», 1997. — 246 с.
2. Зорин Г.А., Зорин Р.Г., Зорина М.Г. Возможности криминалистического анализа в процессах предварительного расследования, государственного обвинения и профессиональной защиты по уголовным делам / Г.А. Зорин, Р.Г. Зорин, М.Г. Зорина. — М.: Юрлитинформ, 2001. — 336 с.
3. Чубуков С.Г., Элькин В.Д. Основы правовой информатики (юридические и математические вопросы информатики): учебное пособие / С.Г. Чубуков, В.Д. Элькин; под ред. М.М. Рассолова. — М.: Юридическая фирма «КОНТРАКТ», ИНФРА-М, 2014. — 287 с.

4. Шаталов А.С. Криминалистические алгоритмы и программы. Теория. Проблемы. Прикладные аспекты / Шаталов А.С. — М.: Лига Разум, 2000. — 252 с.
5. Зорин Г.А. Криминалистическая методология / Г. А. Зорин. — Минск: Амадея, 2000. — 608 с.

ЧПКО Н. В.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
асистент кафедри криміналістики

ТЕХНОЛОГІЯ У ВЧИНЕННІ ТА РОЗСЛІДУВАННІ ШАХРАЙСТВА У СФЕРІ ОБІГУ АВТОТРАНСПОРТУ

Використовуючи як методологічну основу дослідження технологічний підхід, необхідно звернутися до наявних теоретичних напрацювань розуміння «технології злочинної діяльності» та «технології розслідування злочинів», як досить нових наукових категорій криміналістики.

Так, вивчення матеріалів кримінальних проваджень щодо шахрайств у сфері обігу автотранспорту, дає змогу говорити про наявність технології вчинення зазначеної категорії злочинів, які використовуються злочинцями для досягання злочинної мети.

Кінцевою метою використання будь-якої технології є отримання певного продукту. Ця мета досягається за допомогою не одного методу, а цілої низки. Лексема «сукупність» вживається в значенні поетапного застосування методів технології, які послідовно доповнюють один одного.

На це ж вказує й інше визначення «технології», яке надає С. І. Ожегов, який під технологією розуміє сукупність процесів, прийомів обробки або переробки матеріалів, що застосовуються у будь-якій справі, майстерності, мистецтві, а також науковий опис способів виробництва [2].

Аналізуючи існуючі в літературі визначення «технології» можна прийти до висновку, що «технологія» — це сам процес отримання кінцевого результату.

На думку В. О. Юматова, «криміналістична технологія — це нерозривно пов'язаний комплекс послідовних процедур, які виконуються нормативно-зафіксованими способами дій з метою досягнення запланованої ефективності діяльності з виявлення та розслідування злочинів» [6].

Можливо, для криміналістичної діяльності закріплення способів реалізації криміналістичної технології в нормативних актах дійсно необхідно, але нам здається, що це положення необґрунтовано звужує межі застосування технології в криміналістиці, тому вважаємо його суперечливим спірним.